

УДК 378.147

Стукало О.А.,

ст. викладач кафедри філології Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету,
stukalo-elena@mail.ru

Україна, м. Дніпро

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННЮ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ВНЗ

У статті відображено основні засоби навчання іншомовному професійному спілкуванню студентів аграрних ВНЗ. Охарактеризовані та описані процеси професійного спілкування. Встановлено, що професійне спілкування в іншомовному середовищі є процесом взаємодії фахівців, який зумовлюється потребами їхньої спільної професійної діяльності. Виокремлено проблеми навчання іншомовному професійному спілкуванню та визначено фактори, що зумовлюють особливості вивчення студентами іноземних мов, які набувають особливої актуальності у зв'язку із зростаючою роллю іншомовного спілкування у професійній діяльності сучасних фахівців.

Ключові слова: іншомовне спілкування, професійне спілкування, професійна діяльність, навчання.

Постановка проблеми. Необхідною умовою успішної професійної діяльності та подальшого саморозвитку фахівців є не тільки об'єм знань за фахом, але й здатність майбутніх випускників аграрних вищих навчальних закладів до їх творчого застосування в реалізації завдань фахового спрямування, спроможність здійснювати іншомовне спілкування в професійному аспекті. Причинами такого стану є, насамперед, глибоке реформування суспільства, яке стає все більш відкритим зовнішньому світу. У зв'язку з цим, об'єктивною реальністю сьогодення стає широкий розвиток міжнародних контактів з представниками іноземних держав.

У зазначеному напрямку останнім часом з'явився ряд наукових досліджень, а саме: теорії мовленнєвої діяльності та спілкування (В.Гумбольдт, Л.С.Виготський, О.О. Леонт'єв, І.О. Зимня, та інші); методологічні положення побудови навчального процесу у навчальних закладах (М.М.Левіна, П.І.Підкасистий, Н.В.Александров, Т.А. Ільїна); навчання іноземних мов із спеціальною метою (В.А. Бухбіндер, І.М. Берман, С.В. Козак, Р. Джонсон, Г. Стоун, Б. Коффі, І.Е. Уотерс, Х. Холік, Ф. Епперт).

Мета роботи – розглянути особливості навчання іншомовному професійному спілкуванню студентів аграрних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. В умовах широких міжнародних зв'язків з іншими країнами важливо спілкуватися з іноземними спеціалістами, розвивати науково-професійні контакти із зарубіжними партнерами, читати різні видання іноземною мовою. Метою навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах є як оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації, так і набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності.

Проблема формування іншомовних навичок у студентів аграрних спеціальностей завжди привертала увагу дослідників. Для великої кількості студентів немовних спеціальностей професійне спілкування іноземною мовою є проблемним і не дає бажаних результатів. Ще декілька років тому на заняттях з іноземної мови на немовних спеціальностях метою було

вивчення загальнонаукової літератури. Однак, із розвитком потреб суспільства змінювались акценти вивчення іноземних мов у вищому навчальному закладі, формування іншомовної комунікативної компетенції стало нагальною потребою.

Термін «професійне спілкування» зустрічається в працях багатьох науковців (В. Кан-Клик, О. Бодальов, І. Зязюн, Т. Ліпатова, О. Мудрик та інші), проте його тлумачення є неоднозначним [1].

Т. Ліпатова розглядає професійне спілкування як вербальну і невербальну взаємодію людей в рамках конкретної діяльності, спрямованої на вирішення тих чи інших завдань. Професійне спілкування – це особливий вид спілкування, процес встановлення і розвитку контактів між людьми, зумовлений потребами спільної діяльності, який включає обмін інформацією, розробку єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини [1].

Отже, професійне спілкування можна тлумачити як процес взаємодії індивідів, об'єднаних спільними професійними інтересами, професійною діяльністю, в процесі якої відбувається обмін професійно важливою інформацією, досвідом, ідеями і має місце реалізація поставленої професійної мети [1].

Встановлено, що термін «професійне спілкування» з'явився у педагогічній літературі (В.А. Кан-Калик), а з кінця ХХ століття починає вживатися стосовно представників будь-яких професій для позначення особливостей їхньої взаємодії у професійній діяльності. У цей період з'являються дисертаційні дослідження, у яких вивчаються окремі аспекти професійного спілкування, зокрема проблеми формування культури та стилю спілкування у різних професійних сферах (М.С. Коваль, В.А. Лівенцова, П.П. Скляр, Н.М. Соболев) [2].

Науково-професійне спілкування в іншомовному середовищі включає такі компоненти: суб'єкти спілкування – представники певної професії, об'єднані спільною діяльністю; потреби та мотиви суб'єктів спілкування, цілі – загальна мета науково-професійного спілкування, яка полягає в організації і оптимізації спільної діяльності, а також особисті цілі суб'єктів; засоби і стратегії спілкування, вибір яких зумовлюється

комунікативною ситуацією та індивідуальними особливостями партнерів; науково-професійна сфера – набір тем, пов'язаних із взаємодією людей у різних галузях сільського господарства під час виконання ними професійних обов'язків; тексти – відрізки усного чи писемного мовлення, які обмежуються тематикою науково-професійної сфери, результат – реалізація цілей суб'єктів спілкування.

На підставі теоретичного аналізу наукової літератури було встановлено, що науково-професійне спілкування в іншомовному середовищі є процесом взаємодії фахівців, який зумовлюється потребами їхньої спільної науково-професійної діяльності і відбувається у такому лінгвокультурному соціумі, де основним засобом спілкування виступає нерідна хоча б для одного з комунікантів мова. З огляду на це, підготовка майбутніх фахівців-аграріїв до науково-професійного спілкування в іншомовному середовищі – це підготовка майбутніх фахівців сільського господарства до взаємодії за межами нашої держави (під час проходження практики чи навчання за кордоном) з представниками історично конкретного об'єднання людей, які проживають на певній території і є носіями іноземної для наших студентів мови та «чужої» їм культури [2].

Виділяють декілька рівнів володіння іноземною мовою: елементарний, середній та високий. Елементарний рівень характеризується недостатнім усвідомленням потреби у науково-професійному іншомовному спілкуванні; відсутністю інтересу до вивчення іноземної мови зовнішньою мотивацією; негативним чи пасивним ставленням до іншомовного спілкування; елементарними знаннями з іноземної мови, обмеженими вміннями та навичками спілкування у побутовій сфері; поверхнево-інтуїтивними уявленнями про норми поведінки за кордоном; недостатньо сформованою рефлексивністю.

Середній рівень передбачає: усвідомлення необхідності володіння іноземною мовою як засобом науково-професійної комунікації; пізнавальні мотиви та мотиви самоствердження у професії, позитивне ставлення до іншомовного слідування; наявність нестійкого інтересу до вивчення іноземної мови; ознайомленість з найбільш загальноприйнятими нормами ділового етикету за кордоном; здатність до аналізу комунікативної поведінки.

Для високого рівня характерні: усвідомлення необхідності володіння іноземною мовою як засобом науково-професійного самовдосконалення; внутрішня мотивація; стійкий інтерес до вивчення іноземної мови; творче ставлення до іншомовного спілкування; розвинена науково-професійна комунікативна компетентність в усіх видах мовленнєвої діяльності; глибокі знання лінгвосоціологічних та культурологічних особливостей іншомовного середовища; висока моральна нормативність спілкування; рефлексивна культура [2].

Підготовка майбутніх працівників сільськогосподарського сектора в умовах вищої школи не може бути результативною без урахування специфіки навчання студентів-аграріїв. Одним із важливих показників професіоналізму студентів є здатність до комунікації, в тому числі – до іншомовного спілкування. Викладання іноземної мови у ВНЗ є невід'ємною складовою науково-

професійного становлення майбутніх фахівців і повинно будуватися на принципі педагогічної взаємодії, співпраці й співтворчості, оскільки, таким чином, підвищується активність студентів в опануванні не тільки специфічної іншомовної термінологічної лексики, але й вміннями іншомовної комунікації, технологією управління особистою пізнавальною діяльністю. За таких умов студенти оволодівають технологією взаємодії в системі стосунків «викладач – студент», методикою створення атмосфери взаємодовіри й міжособистісного спілкування, що дозволяє здійснювати самореалізацію особистості в навчанні. На аудиторних заняттях опрацьовується стиль творчого спілкування, показниками якого є: активність сторін, що спілкуються, обсяг і вид спілкування; інтенсивність спілкування, що проявляється в динаміці, насиченості різних видів взаємодії в системі «викладач – студент»; психологічний комфорт, що забезпечує саморозкриття особистості; створення індивідуальної програми спілкування зі студентом; взаємодія й співпраця суб'єктів навчального процесу [3, с.56].

Поряд із навичками вільного спілкування іноземною мовою на побутову тематику, таким фахівцям необхідні вміння та навички професійно спрямованого перекладу в певній галузі науки, щоб обмінюватися письмовими та усними повідомленнями із зарубіжними партнерами. Ведення спонтанної бесіди на професійні теми з носіями мови усно чи письмово передбачає високий рівень активного володіння іноземною мовою, максимально наближений до рівня володіння носієм мови. Такий рівень володіння мовою вимагає від фахівців не просто знання та розуміння закономірностей побудови форми іншомовного висловлювання, але й глибоке розуміння іншомовної культури та реалій.

Студентам сільськогосподарських спеціальностей доводиться виконувати різноманітні види робіт з оригінальною літературою зі спеціальності, а саме: розуміти зміст, вміти отримати необхідну інформацію, перекласти або реферувати необхідний матеріал, мати навички діалогічного мовлення а також володіти зв'язним монологічним мовленням на рівні як самостійно підготовленого, так і непідготовленого висловлювання, розуміти діалогічне та монологічне мовлення в межах певної спеціалізації.

Слід виділити деякі характерні особливості навчання іноземній мові у вищих аграрних закладах.

Однією з них є короткий термін курсу вивчення іноземної мови для студентів нелінгвістичних спеціальностей, що, на жаль, не дає можливості повною мірою охопити весь спектр професійно спрямованого та базового навчального матеріалу.

Другою особливістю слід відзначити доступність навчального матеріалу, який має бути зрозумілий студентам. Це зобов'язує викладача дотримуватись послідовності навчання іноземній мові, починаючи з базових загальних знань з іноземної мови і поступово переходячи до спеціалізованого матеріалу, який є вже відомим студентам з фахових дисциплін, правильно підбирати певні методи і прийоми здійснення процесу навчання, розвивати здібності до вивчення іноземної мови, підвищувати мотивацію навчання.

Під час навчання іноземній мові студенти повинні оволодіти не тільки певними знаннями у галузі фонетики, лексики та граматики, але також навичками й уміннями в усному мовленні, читанні та письмі, без яких неможливе використання іноземної мови як засобу спілкування. Оволодіння навичками і вміннями в умовах відсутності мовного оточення відбувається значно важче.

Ціль навчання іноземній мові майбутніх спеціалістів має максимально зближувати основний фах з використанням іноземної мови, тому для навчальних закладів основна мета навчання іноземній мові – насамперед розвиток професійно орієнтованої компетенції.

Поруч із навичками вільного володіння і спілкування на побутову тематику, фахівцям необхідні навички професійно спрямованого перекладу в відповідній галузі науки чи техніки, вміння використовувати іноземну мову у телекомунікаційних мережах. Ведення спонтанної бесіди на професійні теми з носіями мови усно чи письмово передбачає високий рівень активного володіння іноземною мовою, максимально наближений до рівня володіння носієм мови. Такий рівень володіння мовою вимагає від фахівців не просто знання та розуміння закономірностей побудови форми іноземного висловлювання, але й глибоке розуміння іноземної культури та реалій [4, с.52].

Вивчаючи іноземну мову студенти повинні виконувати різноманітні види робіт з книжками зі спеціальності: вміти отримати необхідну інформацію, розуміти зміст, володіти діалогічним і володіти зв'язним монологічним мовленням на рівні і самостійно підготовленого, і непідготовленого висловлювання, перекладати або реферувати потрібний матеріал, розуміти мовлення в межах певної спеціалізації.

Підручники, різноманітні наочні посібники, аудіо- та відеоматеріали, комп'ютерні та технічні засоби, що використовуються в навчально-методичному комплексі, дозволяють моделювати іноземне середовище і стимулювати до спілкування іноземною мовою. Традиційні навчальні матеріали підкріплюють електронними курсами або підручниками, мультимедійними навчальними програмами. Електронні підручники, практикуми, мультимедійні навчальні програми можна використовувати не тільки для роботи над мовним матеріалом, але й для розвитку основних видів мовленнєвої діяльності.

Навчання іноземному професійному спілкуванню в немовних вузах вимагає нового підходу до відбору змісту. Він повинен бути орієнтований на останні досягнення в тій чи іншій сфері людської діяльності, своєчасно відображати наукові досягнення в сферах, що безпосередньо зачіпають професійні інтереси студентів, надавати їм можливість для професійного зростання.

На думку Н.Д. Гальскової, у зміст навчання іноземної мови слід включати:

– сфери комунікативної діяльності, теми і ситуації, мовні дії і мовленнєвий матеріал, що враховують професійну спрямованість студентів;

– мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний, орфографічний), правила його оформлення і навички оперування;

– комплекс спеціальних (мовних) умінь, що характеризують рівень практичного оволодіння іноземною мовою як засобом узагальнення, у тому числі в інтеркультурних ситуаціях;

– систему знань національно-культурних особливостей і реалій країни досліджуваної мови [5, 17].

Висновки. Результативність підготовки майбутніх спеціалістів-аграріїв до іноземного спілкування науково-професійного спрямування зумовлюється сукупністю педагогічних умов, в число яких входить позитивна мотивація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців; високий рівень інтелектуальної активності студентів і сформованості комунікативних умінь; залучення студентів до активної комунікативної діяльності. Отже, можна зробити висновок, що тільки тісна взаємодія й взаємозумовленість сукупності окреслених педагогічних умов забезпечує ефективність підготовки майбутніх працівників сільськогосподарського сектора до професійного іноземного спілкування.

Література

1. Бабинець М.М. Формування готовності майбутніх фахівців менеджменту до іноземного професійного спілкування / М.М. Бабинець // Науковий вісник УжДУ. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Вип. 25 / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет: Редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.), Бартош О.П., Опачко М.В. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла». – 2012. – С. 10.
2. Ніколаєнко Ю.О. Підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іноземному середовищі: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня кандидата пед. наук; спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю.О. Ніколаєнко, – АПН України; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих – К., 2009. – 22с.
3. Камянова Т.Г. Успешный английский / Т.Г. Камянова. – Москва: ООО «Дом Славянской Книги», 2008. – 512с.
4. Коломієць С.С. Навчання спеціалістів професійно-орієнтованого спілкування із зарубіжними партнерами (на матеріалі англійської мови): дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.02 / С.С. Коломієць. – К., 1993. – 162 с.
5. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранному языку: пособие [для учителя] / Н. Д. Гальскова. – М.: АРКПП-Глосса, 2000. – 165 с.

References

1. Babynets' M.M. Formuvannya hotovnosti maybutnikh fakhivtsiv menedzhmentu do inshomovnoho profesiynoho spilkuvannya / M.M. Babynets' // Naukovyy visnyk UzhDU. Seriya: Pedagogika. Sotsial'na robota. Vyp. 25 / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy; Uzhhorod's'kyi natsional'nyy universytet: Redkol.: Kozubov's'ka I.V. (hol. red.), Bartosh O.P., Opachko M.V. – Uzhhorod: Vyd-vo UzhNU «Hoverla». – 2012. – S. 10.
2. Nikolayenko Yu.O. Pidhotovka studentiv ahrarykhi spetsial'nostey do profesiynoho spilkuvannya v inshomovnomu seredovyshtchi: avtoref. dys. na zdobuttya nauk, stupenya kandydata ped. nauk; spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoy osvity» / Yu.O. Nikolayenko, – APN Ukrainy; Instytut pedahohichnoyi osvity i osvity doroslykhi. – K., 2009. – 22s.
3. Kamjanova T.G. Uspeshnyy anglijskij / T.G. Kamjanova. – Moskva: OOO «Dom Slavjanskoj Knigi», 2008. – 512s.

4. Kolomyets' S.S. Navchannya spetsialistiv profesiyno-orijentovanoho spilkuvannya iz zarubizhnymy partneramy (na materialy anhlijs'koï movy) : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / S.S. Kolomyets' : K., 1993. – 162 s.

5. Gal'skova N.D. Sovremennaja metodika obuchenija inostrannomu jazyku: posobie [dlja uchitelja] / N.D. Gal'skova. – M. : ARKTI-Glossa, 2000. – 165 s.

Stukalo O.A.,

senior teacher of Philology Department of Dnipropetrovsk State University of Agriculture and Economics, stukalo-elena@mail.ru

Ukraine, Dnipro

FOREIGN PROFESSIONAL COMMUNICATION TEACHING OF AGRICULTURAL UNIVERSITIES STUDENTS

The article reflects the basic tools of teaching foreign professional communication to students of agricultural universities. Processes of professional communication are characterized and described. It was established that professional communication in foreign environment is a process of interaction between professionals, which is predetermined by the needs of their joint professional activities. Problems and factors that contribute to student's particular learning of foreign languages which become especially important due to the increasing role of foreign language communication in professional activities of modern professionals were discussed.

Key words: foreign language communication, professional communication, professional activity, teaching.

